

Nr 237.

Av herr **Holstenson m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.*

I proposition nr 276 uppdragas riktlinjerna för de prisreglerande åtgärderna på jordbrukets område under det kommande regleringsåret. Uppenbart är att utvecklingen under året på jordbrukets och livsmedelsförsörjningens område endast delvis och med svårighet nu kan bedömas. Av betydelse äro därför särskilt dels de allmänna principer enligt vilka regleringsåtgärderna skola handhas, dels även det utgångsläge, som genom propositionen skapas. Härtill anslutna bestämmelser angående de åtgärder, som på speciella områden böra vidtagas, kunna i de enskilda fallen även i viss mån i och för sig bedömas.

Tvenne principer synas böra betraktas som grundläggande för propositionen. I densamma avses att bereda jordbrukarna full kompensation för ökade produktionskostnader och inträdda förskjutningar ifråga om produktionsvolymen som äro ägnade att inverka på jordbruksnäringens lönsamhet. Ävenledes framhäves att prisen på jordbrukets produkter måste så avvägas, att därigenom upprätthållandet av produktionen i önskvärd omfattning stimuleras samt en avvägning därav befordras, som är ur livsmedelsförsörjningens synpunkt önskvärd.

Såsom i propositionen (sid. 35) angives, göres av livsmedelskommissionen med stöd av den inom kommissionen utarbetade såsom bilaga tryckta promemorian med beräkning av index över jordbrukets inkomster och utgifter gällande, att jordbruket under det nuvarande regleringsåret skulle ha erhållit full kompensation för hittills inträdda kostnadsstegringar. Livsmedelskommissionen har därför ansett sig sakna anledning att för närvarande föreslå en höjning av prisnivån på jordbruksprodukter, men förordar att, i mån som produktionsbetingelserna ändras, justeringar av produktprisen i överensstämmelse härmed vidtagas.

En i väsentliga hänseenden annan ståndpunkt har i den föreliggande propositionen intagits av statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet. Statsrådet understryker det även av vederbörande delegation inom livsmedelskommissionen erkända faktum, att den verkställda undersökningen givetvis i flera avseenden är att betrakta som icke helt tillförlitlig.

Därtill fogas av departementschefen följande betydelsefulla uttalande:

»Ett icke ringa antal felkällor måste uppenbarligen förekomma vid utarbetandet av en dylik statistisk undersökning. För produktionsåret 1939/40 återstår ett kvartal, vartill kommer att under första kvartalet 1940 inträffade avsevärda prishöjningar å vissa produkter torde vara av mera till-

fällig karaktär. Vid densammas upprättande har hänsyn icke heller kunnat tagas till återverkningarna för jordbruket av den förstärkta personella försvarsberedskapen, som till följd av kriget befunnits nödvändig. Dessa återverkningar ha icke minst för jordbruket vållat svårigheter i fråga om anskaffandet av tillräcklig arbetskraft.»

Departementschefen fränkänner icke den som grund för livsmedelskommissionens ställningstagande liggande indexberäkning allt värde vid bedömandet av jordbrukets prisfrågor. Trots sin kritiska inställning därtill anser han den dock ge vissa hållpunkter för bedömandet av förskjutningarna i fråga om inkomster och utgifter. De allvarliga erinringar han framfört däremot synas även väl förtjäna att understrykas. I konsekvens härmed ligger helt naturligt uppfattningen om nödvändigheten att vidtaga åtgärder för ernående av den skäligen och med hänsyn till omtanken om produktionsens upprätthållande nödvändiga förbättringen av produktpriserna på väsentliga områden.

I fråga om den ur såväl livsmedelsproduktionens som den jordbrukande befolkningens synpunkt så viktiga mjölkproduktionen gör departementschefen i samband med ställningstagandet till producentbidragets storlek följande erinran:

»Utvecklingen synes nu snarare påkalla åtgärder för mjölkproduktionens upprätthållande med till buds stående medel, varför erforderlig höjning av priset är lika påkallad för all mjölk.»

För beredande av ytterligare resurser för utvinnande av ett förbättrat mjölkpris föreslås i propositionen en höjning av smörpriset med 25 öre till kr. 3: 25, ävensom andra åtgärder av betydelse för olika delar av produktionen.

Departementschefen uttalar i samband härmed:

»Vid förordnandet av nu upptagna förslag har jag utgått ifrån, att de nuvarande produktionskostnaderna i stort sett bliva oförändrade under nästa regleringsår. Skulle nämnda kostnader undergå påtaglig ökning, torde det, såsom jag förut framhållit, få anses önskvärt, att inkomsterna av mjölkproduktionen ytterligare förbättras. På sätt livsmedelskommissionen uttalat stå härvid flera möjligheter till buds. En sådan förbättring kan åstadkommas genom en ytterligare höjning av smörpriset, en höjning av prisutjämningsbidraget eller båda dessa åtgärder i förening.»

Det är även för varje jordbrukare uppenbart att en prisförbättring ifråga om produktmjölken, ungefärligen motsvarande den föreslagna höjningen av smörpriset eller med 1 öre per kg produktmjölk, redan i nuvarande situation måste anses påkallad. Angående de åtgärder, som skola vidtagas för beredande av avsett pris, ävensom för ernående av de ytterligare prisförbättringar, som av departementschefen ifrågasättas vid fortskridande stegring av produktionskostnaderna och minskning av produktionsvolymen, synes den av livsmedelskommissionen såsom ett alternativ förordade ytterligare höjningen av smörpriset ur flera synpunkter vara att förorda.

I enlighet härmed synes sålunda för ernående av förhöjning av pro-

duktmjölkpriset med 1 öre per kg samt den ytterligare prisförhöjning, som ändrade produktionsförhållanden kunna föranleda, en däremot svarande förhöjning av smörpriset vara nödvändig, och erforderliga fullmakter för vidtagande av åtgärder därför synas böra av riksdagen lämnas.

I fråga om mjölkavgiften uttalades av fjolårets urtima riksdag, att övervägande skäl tala för att denna avgift fortfarande bör utgå, och denna argumentation synes kvarstå med oförminskad styrka. Därtill kommer att det nu ingalunda torde vara lättare att åvägabringa ersättning åt framställarna av produktmjölk för de prisutjämningsmedel, som skulle bortfalla, om mjölkavgiften icke uttoges.

Inom mjölkproduktionen äro framställarna av s. k. lantsmör särskilt ogynnsamt ställda. Det är i största utsträckning innehavare av mindre jordbruk i avlägsna, fattiga bygder med lång väg till mejeri, som tvingas att ägna sig åt denna föga lönande, arbetskrävande produktionsgren. Kommunikationssvårigheterna samt den ringa kvantitet mjölk, som hos var och en av dessa jordbrukare framställes, ha försvårat eller rent av omöjliggjort leverans till mejeri samt hänvisat vederbörande till att själva producera smör till avsalu.

Bristen på bensin samt ur andra synpunkter ofrånkomliga och välmotiverade rationaliseringsåtgärder inom mejerierorganisationerna ha i nuvarande tidsläge icke underlättat för avlägset liggande gårdar att leverera mjölk till mejerierna. I samma mån har frågan om lantsmörsproducenternas ställning erhållit ökad aktualitet.

Såsom nämnts hänvisas producenterna av lantsmör på grund av omständigheter som av dem icke vållats att stå vid sidan av mejerierorganisationerna. De intaga sålunda en helt annan ställning än de direktförsäljare av konsumtionsmjölk, som anse fördelaktigt att stå utanför organisationerna för att tillgodogöra sig ett högre mjölkpris.

Detta gäller icke blott ur synpunkt att lantsmör betingar ett något lägre pris än mejerismör, utan även med hänsyn till att lantsmörsproducenterna icke komma i åtnjutande av det prisutjämningsbidrag, som komma andra mjölkproducenter till godo.

För mejeriproducenterna utgör detta en prisökning ungefär motsvarande 50 öre per kg smör.

En viss — dock endast en halv — ersättning kommer emellertid enligt gällande bestämmelser en del landsändar till godo, i det att för lantsmör producerat i de fyra nordligare prisutjämningsdistrikten för närvarande utgår ett pristillägg av 25 öre per kg.

I propositionen föreslås att detta pristillägg skall oförändrat utgå. Departementschefen framhåller vidare, att den föreslagna höjningen av smörpriset, eventuellt med 25 öre per kg, innebär en förbättrad lönsamhet även för deras produktion, som bo på sådant avstånd från mejeri, att mjölkleverans dit svårigen kan ske. Det har sin riktighet att denna prisförhöjning verkar i riktning att förbättra även lantsmörsproducenternas ställning, men utjämning i riktning mot lika lönsamhet vinnes knappast därav. Goda skäl

synas även tala för att ett rättvist stöd i lika utsträckning lämnas denna grupp av mjölkproducenter, oavsett om de tillhöra de fyra nordligaste prisutjämningsdistrikten eller ej.

Särskilt synes nu motiverat att just i år lantsmörsproducenternas ställning upptages till omprövning, enär dessa genom icke avsedda verkningar av vissa statliga åtgärder sett sin ställning påtagligt försämrade.

I syfte att underlätta för de mindre bemedlade tillgången till smör har ett system med prisrabatter och särskilda rabattkort genomförts. Bestämmelserna härom äro reglerade i kungl. kungörelse av den 10 maj 1940, nr 319, vars 1 § har följande lydelse:

»I enlighet med bestämmelserna i denna kungörelse må prisrabattering erhållas vid inköp i allmänna handeln av smör för förbrukning i enskilda hushåll.

Med smör avses i denna kungörelse *endast smör framställt vid mejeri* (kursiverat här).

Denna bestämmelse, som från erhållande av rabatt utesluter konsumenter av lantsmör, har givetvis för avsättningen härav de mest betänkliga följder. Sådan rabatt tillkommer i icke ringa utsträckning just många av dem i avlägsna och fattiga bygder, som förut köpte det något billigare lantsmöret. För dessa skulle det givetvis fortfarande inneburi viss fördel om de fått tillgodogöra sig rabatten även vid fortsatt inköp av detta smör. Eftersom prisrabatt endast utgår för mejerismör, är risken uppenbar, att producenterna av lantsmör icke skola kunna vinna avsättning av detta till pris som överensstämmer med i övrigt gällande smörpris.

Dessa omständigheter verka i riktning att bereda en redan förut förbisedd, under svåra förhållanden arbetande jordbrukargrupp ytterligare svårigheter. Det synes därför önskvärt att det gällande systemet med prisbidrag till producenter av lantsmör utvidgas till att över hela landet bereda större likställighet, ävensom för att ifråga om erhållande av prisrabatt å smör lantsmöret likställes med mejerismör.

I detta sammanhang synes en erinring även böra göras ifråga om det som det vill synas väl snäva sätt, på vilket jordbrukarfamiljer, även om de befinna sig i små omständigheter, beskåras ifråga om möjlighet att erhålla prisrabattering å smör. Medan andra erhålla rabattkort med hänsyn till inkomster och antalet hemmavarande minderåriga barn, bedömas jordbrukarna väsentligen och i vart fall i första hand med hänsyn till producerad mjölk. I nuvarande tidsläge, då livsmedelsproduktionens upprätthållande allt mera framstår såsom ett allmänintresse av betydande mått, synes ej motiverat att de som arbeta inom en viktig gren av vår livsmedelsförsörjning skola beredas en sämre ställning än som står andra medborgargrupper till buds.

Livsmedelskommissionen har ifråga om de s. k. producentbidragen till de mindre produktionsenheterna mjölk föreslagit, att detta bidrag, som nu utgår med 2 öre per kg, skulle höjas så att det under månaderna oktober—mars skulle utgöra 3 öre och under övriga månader 2 öre per kg. Vidare

skulle den kvantitet mjölk, för vilken bidraget beräknas, höjas från 650 till 900 kg per månad.

Förslaget avser att verka i riktning att utjämna produktionen och motverka de svårigheter, som genom exportens upphörande vållas ifråga om avsättningen av större kvantiteter sommarmjölk. Vidare vinnes genom det samma ett icke minst i nuvarande tidsläge välbehöfligt stöd för det mindre jordbruket, särskilt med hänsyn till att åtskilliga brukningsdelar och framför allt mindre sådana torde förhållandevis hårt drabbas av oljekaksregleringen. Denna förhöjning av månadskvantiteten medför att ej mindre än femtio procent av den vid mejerierna invägda mjölken skall komma i åtnjutande av producentbidrag.

Av departementschefen uttalade farhågor för att en förhöjning av producentbidraget skulle än mera framhäva ojämnheten i villkor mellan dem, som komma i åtnjutande härav, och många mindre jordbrukare, som icke kunna leverera mjölk till mejeriorganisationerna, reduceras även väsentligen om, såsom här ovan förordas, de senares ställning i viss utsträckning förbättras. I detta sammanhang kan angående förhållandet olika grupper av mjölkproducenter emellan förtjäna uppmärksammas att i motionen avsedda prisförbättringar skulle för samtliga mjölkproducenter innebära ett välbehöfligt förhöjt mjölkpris.

I fråga om de kostnader, som skulle föranledas av den föreslagna höjningen av producentbidragen, förtjänar framhållas, att medel för detta stöd åt de mindre produktionsenheterna skulle kunna beredas genom nog så välmotiverade besparingsåtgärder. Så har inom livsmedelskommissionen och dess råd på goda grunder ifrågasatts, om icke den föreslagna högsta inkomstgränsen för erhållande av rabattkort vid inköp av smör skulle kunna sänkas från en beskattningsbar inkomst av 2,000 kronor till halva detta belopp. De bevillningsfria avdragen äro ju i vissa s. k. dyrare orter nog så stora och med skäl har erinrats om att det bleve ganska svårt att försvara ett system, som medgäve rätt för en person i Stockholm med 3 barn och en inkomst av 7,550 kronor till 3 rabattkort, medan mången betydligt sämre ställd icke skulle komma i åtnjutande därav.

För att belysa verkningarna av denna inkomstgräns meddelas nedan den taxerade inkomst, som enligt skatteförfattningarna motsvara 1,000 kronors beskattningsbar inkomst.

Bortsett från de verkningar, som den tillämpade ortsgrupperingen medför, synes det som om övre gränsen för erhållande av rabattkort å smör på goda grunder kunde sänkas på sätt ovan ifrågasatts.

I fråga om brödsädsregleringen förtjäna understrykas de synpunkter, som av departementschefen (sid. 84—85) framföras. Nödvändigheten av att vid en skörd av råg och vete, som understiger landets normala förbrukningsbehov, möjlighet bör beredas för en viss pristegring utöver den mot inlösningspriset svarande nuvarande prisnivån synes uppenbar. Likaså synes det med hänsyn till omsorgen om produktionens upprätthållande och för undvikande av skadliga rubbningar, så väl ifråga om odlingen som beträffande

	O r t s g r u p p				
	I	II	III	IV	V
Ensamstående skattskyldig.....	1,900	1,990	2,090	2,190	2,280
Familjer utan barn	2,800	2,920	3,040	3,160	3,280
» med 1 barn	3,490	3,670	3,850	4,020	4,140
» » 2 » 	4,120	4,280	4,440	4,600	4,760
» » 3 » 	4,820	5,040	5,260	5,480	5,700
» » 4 » 	5,520	5,800	6,080	6,360	6,640
» » 5 » 	6,220	6,560	6,900	7,240	7,580
» » 6 » 	6,920	7,320	7,720	8,120	8,520

prisbildningen, önskvärt, att inlösningspriser för råg och vete bestämmas i god tid före höstsådden. Ävenså synes böra ifrågasättas, om icke redan därvid för att bereda förutsättningar för produktionens upprätthållande inlösningsprisen bestämdes något högre än de nu gällande. Därigenom skulle säkerligen förbättrad trygghet ernås ifråga om produktionens omfattning och risken för en icke önskvärd utfodring motverkas. Rimliga skäl tala för att inlösningsprisen för råg och vete redan vid nuvarande produktionskostnader icke sättas lägre än till 23 kronor per deciton på hösten.

Under återopande av vad som sålunda anförts hemställes,

att Kungl. Maj:t erhåller sådana fullmakter, som genom ett förhöjt smörpris möjliggöra en omedelbar generell prisförbättring av mjölken, icke understigande 1 öre per kg, och genom mjölkavgiftens bibehållande fortsatt stöd beredes mejerierorganisationerna och produktmjölkpriset,

att pristillägg på lantsmör med ett prisutjämningsbidraget för respektive mjölkkvantitet motsvarande belopp skall utgå till alla landets producenter av lantsmör, som svårligen kunna lämna mjölk till mejeri, samt lantsmöret likställas med mejerismör ifråga om erhållande av prisrabatt å smör,

att inlösningspriset å brödspannmål höjes till belopp, icke understigande vad i motionen säges, ävensom

att övriga i motionen framförda synpunkter måtte vinna beaktande.

Stockholm i juni 1940.

Allan Holstenson.

John Gustavson
i Guntorp.

Gustaf Elofsson.